Notranjski park

Pobuda za ureditev OOTT v Notranjskem regijskem parku

Tomaž Jančar
Strokovni vodja NRP

Cerknica
12. april 2023

Naslov dokumenta

Pobuda za ureditev »Okoljsko občutljivega travinja« v Notranjskem regijskem parku

Organizacija

Notranjski regijski park
Tabor 42
1380 Cerknica

Kontakt: info@notranjski-park.si

Dokument pripravil

Tomaž Jančar, strokovni vodja NRP

Kontakt: tomaz.jancar@notranjski-park.si; 041/750-275

Priporočeno citiranje

Jančar, T. (2023): Pobuda za ureditev »Okoljsko občutljivega travinja« v Notranjskem regijskem parku. Notranjski regijski park, Cerknica. 13 str.

Fotografija na naslovnici: Jata žerjavov *Grus grus* se hrani na njivah in travnikih na Viševkah na Cerkniškem polju dne 18.11.2022 (foto: Rudi Kraševec, NRP)

Povzetek pobude

Ta pobuda je razdeljena na 3 vsebinska poglavja:

1. Analiza pravnega okvirja (str. 3), v katerem navajam in analiziram evropski in nacionalni pravni okvir problematike OOTT;
2. Pogled na strokovne vidike (str. 6), v katerem navajam in analiziram strokovne ekološke in naravovarstvene vidike problematike OOTT, kot izhajajo iz pravnega okvirja;
3. Razmislek o procesu urejanja OOTT (str. 10), v katerem podajam predlog procesa za ureditev prekomerne opredelitve OOTT v Notranjskem parku.

Analiza pravnega okvirja

Mehanizem OOTT (okoljsko občutljivo trajno travinje) je bil uveden v pravni red Evropske unije kot sestavina t.i. zelene komponente z Uredbo EU o neposrednih plačilih[1] leta 2013. Uredba je od držav članic zahtevala, da kot OOTT določijo vse trajne travnike v območjih Natura 2000, ki so potrebni za doseganje varstvenih ciljev obeh naravovarstvenih direktiv Evropske unije: Ptičje in Habitatne direktive. Uredba je določila OOTT kot pogoj za izplačevanje neposrednih plačil kmetom: kmetje OOTT travnikov niso smeli preoravati ali jih drugače spreminjati.

V procesu sprejemanja Programa razvoja podeželja 2015-2020 je R. Slovenija kot OOTT opredelila okrog 22.500 ha trajnih travnikov.[2] S tem je bila Slovenija na repu držav članic EU po deležu OOTT travnikov v območjih Natura 2000.[3]

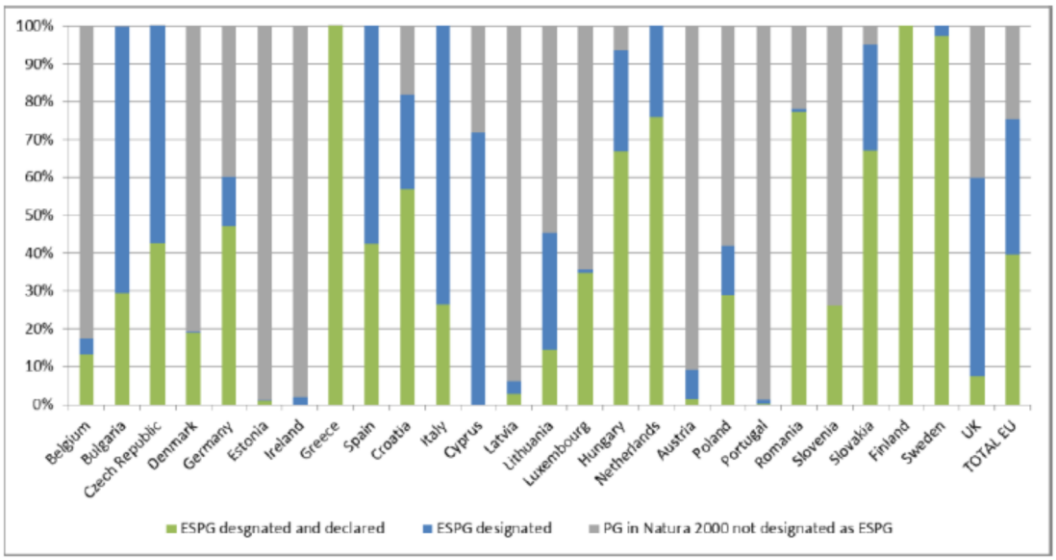

*Slika 1: Delež trajnih travnikov na območjih Natura 2000 po državah članicah EU opredeljenih kot OOTT do leta **2017** (modri in zeleni stolpci skupaj)*

[1] Člen 45. v Uredba EU 1307/2013 (2013); za več podatkov o citiranih virih glej poglavje »Viri« spodaj.
[2] MKGP (2022), str. 320
[3] NADEG (2017)

Ob reformi Skupne kmetijske politike 2021 si je Evropska komisija zadala za cilj, da bi v OOTT države članice vključile vse trajne travnike znotraj območij Natura 2000,[4] a je kasneje v procesu reforme SKP močno popustila. V veljavnih predpisih SKP je mehanizem OOTT uzakonjen z Uredbo EU o določitvi pravil o podpori za strateške načrte… kot pravilo pogojenosti DKOP 9 (= GAEC 9).[5]

DKOP 9 določa naslednji pogoj za prejemanje kmetijskih subvencij: »Prepoved preusmeritve ali oranja trajnega travinja, opredeljenega kot okoljsko občutljivo trajno travinje, na območjih Natura 2000«.

V prejšnji finančni perspektivi so bila merila za vključitev trajnih travnikov v OOTT določena že v Uredbi o neposrednih plačilih neposredno:[6] to so bili tisti travniki, ki so bili potrebni za doseganje varstvenih ciljev v območjih Natura 2000. V novi finančni perspektivi se OOTT iz zelene komponente neposrednih plačil seli v pogojenost. A tu gre le za operativno racionalizacijo, vsebina ostaja enaka.[7]

Pravila o pogojenosti EU nalagajo državam članicam, da za vsak standard DKOP določijo nacionalni standard.[8,9] Pri tem morajo upoštevati naslednje:

- da so standardi določeni na podlagi objektivnih meril[10]
- da so standardi določeni na podlagi nediskriminatornih meril[11]
- pri določitvi svojih standardov po potrebi upoštevajo specifične značilnosti zadevnih zemljišč, vključno s stanjem tal in podnebnimi razmerami, obstoječe sisteme kmetovanja, kmetijske prakse, velikost kmetije in strukture kmetije, rabo zemljišč ter posebnosti najbolj oddaljenih regij[12]

Glede na zakonodajo EU državi torej ni treba kot OOTT določiti vseh trajnih travnikov znotraj mreže območij Natura 2000, pač pa le tiste, ki so potrebni za zagotavljanje ugodnega stanja varovanih vrst in habitatnih tipov na teh območji. Od teh pa mora določiti vse.

Države članice lahko poleg DKOP standardov, ki jih je predpisala EU, določijo dodatne in zahtevnejše standarde. A takšni dodatni standardi morajo biti nediskriminatorni in sorazmerni in morajo ustrezati ugotovljenim potrebam.[13]

Pri tehtanju vprašanja, kateri travniki so potrebni za zagotavljanje ugodnega stanja varovanih vrst in habitatnih tipov na obravnavanem območju Natura 2000, je ključna pravna podlaga nacionalna zakonodaja o območjih Natura 2000. Za vsako območje je z aktom o razglasitvi določen tudi seznam vrst in habitatnih tipov, ki so na njem varovani. Varstveni cilj vsakega Natura območja je zagotavljanje ugodnega stanja prav teh vrst in habitatnih tipov s seznama. V Sloveniji so območja Natura 2000 razglašena z Uredbo o območjih Natura 2000,[14] seznami varovanih vrst in habitatnih tipov za vsako posamezno območje pa so določeni v Prilogi II[15] te Uredbe.

Po pogajanjih z Evropsko komisijo se je R. Slovenija s Strateškim načrtom[16] zavezala, da bo kot OOTT opredelila 33.000 ha trajnih travnikov, kar je 42,3 % od vseh trajnih travnikov znotraj Nature (= 78.000 ha).

---

[4] BirdLife & EEB (2022), str. 3
[5] Uredba EU 2021/2115 (2021), člen 12 v povezavi s Prilogo III
[6] Člen 45. v Uredba EU 1307/2013 (2013)
[7] Uredba EU 2021/2115 (2021), 43. točka preambule
[8] Uredba EU 2021/2115 (2021). 13. člen, 1. odstavek
[9] Uredba EU 2021/2115 (2021), 43. točka preambule
[10] Uredba EU 2021/2115 (2021), 9. člen, 2. odstavek
[11] Uredba EU 2021/2115 (2021), 9. člen, 2. odstavek
[12] Uredba EU 2021/2115 (2021). 13. člen, 1. odstavek
[13] Uredba EU 2021/2115 (2021). 13. člen, 2. odstavek
[14] Uredba Natura 2000 - NPB8 (2018)
[15] http://pisrs.si/Pis.web/npb/2018-01-2436-2004-01-2277-npb8-p2.pdf
[16] MKGP (2022), poglavje »Specifični cilj 6«, str. 320

R. Slovenija je pravila OOTT za finančno perspektivo 2023-2027 uredila z Uredbo o pravilih pogojenosti.[17] OOTT so določeni na parcelo natančno in so prikazani v Javnem pregledovalniku grafičnih podatkov MKGP.[18] OOTT so določeni le na manjšem številu območij Natura 2000, na teh ki, so, pa so kot OOTT določeni vsi trajni travniki, ki so vključeni v GERKe.

Na območje Notranjskega parka sega deloma ali v celoti 9 območij Natura 2000.[19] R. Slovenija je kot OOTT opredelila vse trajne travnike na 5 območjih, ki segajo na območje NRP: (i) SPA[20] Cerkniško jezero, (ii) SAC[21] Notranjski trikotnik, (iii) SPA Planinsko polje, (iv) SPA Snežnik - Pivka, (v) SAC Javorniki – Snežnik (Slika 2). Ključni sta predvsem prvi dve območji, saj ostala tri bodisi segajo v NRP le marginalno, ali pa gre za gozdna območja z zelo majhnim deležem travnikov.

Ali je Slovenija območja OOTT določila ustrezno?

Na tej točki se postavlja vprašanje, ali je R. Slovenija OOTT določila ustrezno, ali je pri tem ustrezno spoštovala vse predpise Evropske unije. Zaradi preglednosti razdelimo problematiko na naslednja podvprašanja:

1. Ali je prav, da so kot OOTT določeni vsi trajni travniki na nekaterih območjih Natura 2000?
2. Ali je prav, da na večini območij Natura 2000 R. Slovenija OOTT sploh ni določila?
3. Ali so merila v slovenskem standardu za določanje OOTT objektivna?

[1.] R. Slovenija je v nekaterih območjih Natura 2000 kot OOTT razglasila vse trajne travnike in ne le tistih, ki so potrebni za doseganje varstvenih ciljev območij Natura 2000. Ali je s tem ravnala v skladu s pravom Evropske unije? Gledano kratkoročno je odgovor »da«. Pravzaprav drugače niti ni mogla in ni smela ravnati. V času, ki so ga službe imele na voljo po zaključku pogajanj z Evropsko komisijo, opredelitve OOTT na parcelo natančno ni bilo mogoče izvesti. V skladu s previdnostnim načelom, ki velja za ohranjanje območij Natura 2000,[22, 23] so službe zato morale za OOTT določiti vse trajne travnike na območjih. Poleg tega zakonodaja EU tako ali tako omogoča, da lahko države članice za svoje ozemlje postavljajo zahtevnejše standarde od teh, ki so predpisani s strani EU.

A zgoraj navedeno velja le v razmerah časovne stiske zaradi pritiska rokov za implementacijo strateškega načrta v nacionalne uredbe, pravila in relevantne kartografske sloje. Poslej stopa v ospredje vprašanje sorazmernosti in ustreznosti glede na ugotovljene potrebe.[24] Tu ni dvoma, da prekomerna določitev OOTT nima podlage v ugotovljenih potrebah in da torej ni sorazmerna. Iz tega izhaja nujnost, da R. Slovenija vloži ustrezen napor, da se razčisti v kateri meri so bile omejitve OOTT opredeljene prekomerno ter da se v tem delu odpravijo.

[2.] Povsem drugačen pa je odgovor na vprašanje, ali je prav, da na večini območij Natura 2000 R. Slovenija OOTT sploh ni določila. Tu gre nedvomno za kršitev zakonodaje EU. Prvič: kot smo pokazali zgoraj, bi morala R. Slovenija za OOTT razglasiti vse trajne travnike, ki so potrebni za doseganje varstvenih ciljev vseh območij Natura 2000 v Sloveniji. Nedvomno je v Sloveniji precejšnje število območij Natura 2000, na katerih so varovane tudi travniške vrste in habitatni tipi, pa zanje omejitve OOTT ne veljajo. In drugič: s tem, ko so bile omejitve OOTT določene samo na nekaterih območjih, na drugih pa ne, so bila uporabljena diskriminatorna merila, saj kmetje niso bili obravnavani enako. Na

[17] Uredba o pogojenosti (2022). http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED8718
[18] http://rkg.gov.si/GERK/WebViewer/
[19] Klemenčič & sod. (2021), str. 11
[20] SPA = Special protection area = območje Natura 2000 določeno po Ptičji direktivi
[21] SAC = Special area of conservation = območje Natura 2000 določeno po Habitatni direktivi
[22] Evropska komisija (2018)
[23] Backes & Verschuuren (1998)
[24] Uredba EU 2021/2115 (2021). 13. člen, 2. odstavek

nekaterih območjih smejo kmetje brez posledic preorati tudi naravovarstveno najdragocenejše travnike, na drugih pa niti tistih nedavnih njiv, ki so jih pred več kot 5 leti prehodno zasejali s travo.

[3.] Ali so merila v slovenskem standardu za določanje OOTT objektivna? Glede na zapisano v prejšnjem odstavku zagotovo niso. Še večja zadrega pa je, da meril sploh ni oz. da niso javno dostopna. Glede na določila predpisov EU bi morala R. Slovenija pripraviti objektivna in nediskriminatorna merila za določanje OOTT in jih objaviti kot del nacionalnega DKOP 9 standarda. Šele potem bo imela zainteresirana javnost možnost preveriti, ali je bila v vsakem posameznem primeru določitev OOTT strokovno ustrezna in upravičena.

Pogled na strokovne vidike

Skoraj vsi travniki, ki so bili v Notranjskem regijskem parku določeni za OOTT, ležijo v območju Natura 2000 »Notranjski trikotnik« (določeno po Habitatni direktivi) in območju »Cerkniško jezero (določeno po Ptičji direktivi), ki leži znotraj Notranjskega trikotnika.

Velika večina vrst in habitatnih tipov, ki se jih varuje na teh dveh območjih, je vezanih na močvirska in vlažna območja presihajočega jezera, ki meri 2.428 ha. A tu ni zadreg in ne nasprotja interesov. Zaradi močvirske narave območja presihajočega jezera kmetje tu nimajo ambicij preoravanja travnikov in nimajo težav s tem, da se tu na celotnem območju določi OOTT.

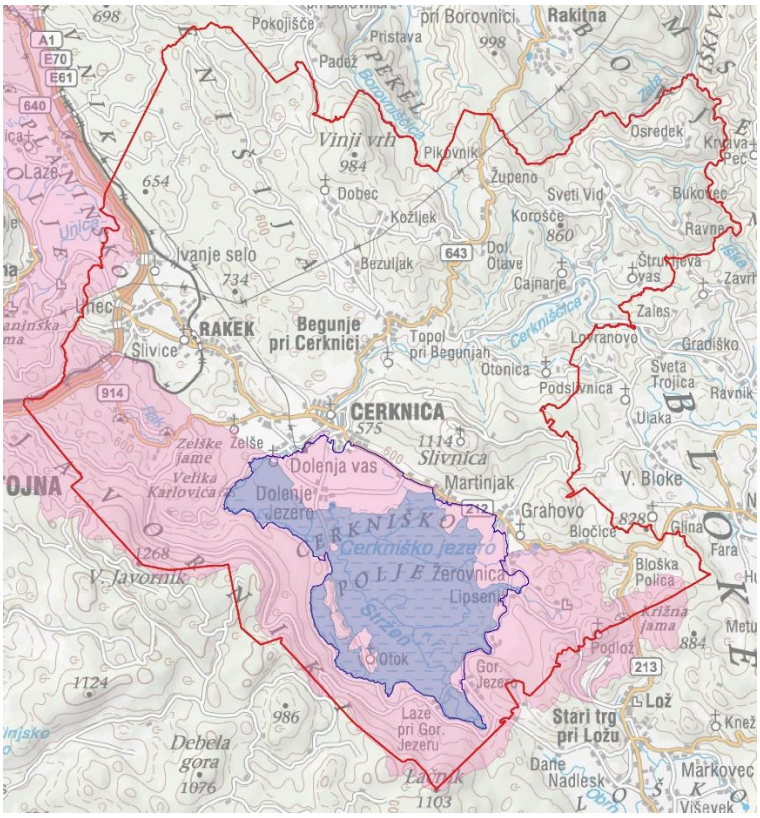

Slika 2: Notranjski park in območja Natura 2000 z določenim OOTT. Legenda: ***rdeča črta*** *– NRP;* ***rožnata površina*** *– SAC Notranjski trikotnik;* ***modra črta*** *– SPA Cerkniško jezero;* ***modra površina*** *– območje presihajočega jezera.*

Podobno velja za pretežno suhe travnike na gričevnatem svetu nad vasmi na obrobju Cerkniškega jezera. Tam so bili tradicionalno pašniki, zdaj pa so deloma košenice, v manjšem obsegu pašniki, pretežni del pa se je zarastel v gozd. Tu pogojev za preoravanje ni, zato uvrstitev teh površin v OOTT za kmete ni problematična.

Problem v resnici nastane le na manjšem delu razglašenih OOTT travnikov, ki so na razmeroma ravnih kmetijskih površinah zunaj območja presihajočega jezera. Na površinah z majhnim nagibom okrog vasi so tradicionalno prevladovale njive, kar se lepo vidi iz karte Franciscejskega katastra[25] (Slika 3). Podobno, le da precej manj natančno sliko kaže karta talnega števila.[26] Zaradi sprememb v kmetijstvu v zadnjih desetletjih je večina teh nekdanjih njiv zdaj spremenjenih v travnike. Mnogi od teh travnikov so sicer precej ekstenzivni, a za zagotavljanje ugodnega stanja varovanih vrst in habitatnih tipov večinoma niso ključni.

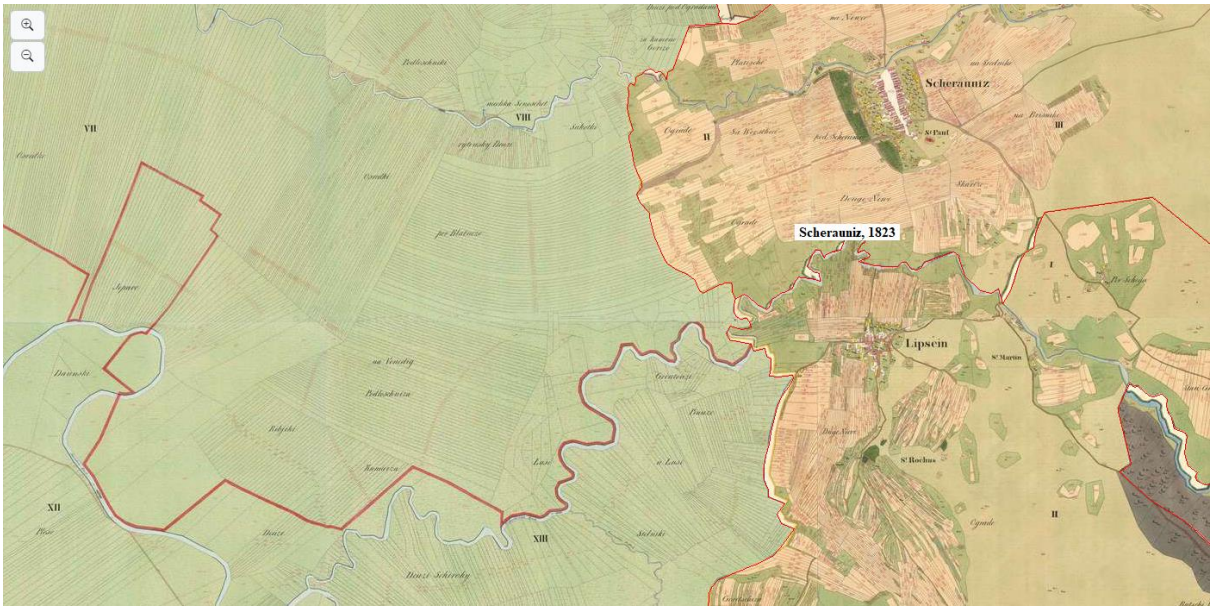

Slika 3: Franciscejski kataster za območji vasi Žerovnica in Lipsenj ~1825. Legenda: ***svetlo zeleno*** *na levi polovici slike – travniki na presihajočem jezeru;* ***svetlo zelena*** *na desni polovici slike – pašniki na gričevju;* ***svetlo oranžno*** *– njive;* ***temno zeleno*** *– kosni travniki.*

Relevantni habitatni tipi in vrste po Habitatni direktivi

Med varovanimi habitatnimi tipi območja Natura 2000 »Notranjski trikotnik«, ki jih je 12, je samo en travniški HT, ki ga najdemo tudi izven presihajočega jezera. To je HT 6510 »Nižinski ekstenzivno gojeni travniki (*Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis*)«, kateremu je tradicionalno pripadala večina gospodarskih kosnih travnikov, kjer so pridelovali krmo za živino. Ta habitatni tip se razvije na rodovitnih tleh z malo ali nič gnojenja. Ocenjujemo, da je ta habitatni tip nekoč prevladoval na kosnih travnikih, ki so na karti Franciscejskega katastra na sliki 3 prikazani temno zeleno. V obstoječih razmerah je HT 6510 prisoten na skrajnih robovih presihajočega jezera in na delu travnikov okrog vasi, ki so bile tradicionalno njive in travniki. Kolikšna je njegova površina zdaj in kolikšna je bila v merodajnem letu 2004, ni znano, saj ustrezna kartiranja tu niso bila nikoli izvedena. Vendarle ocenjujemo, da bi za zagotavljanje ugodnega stanja HT 6510 na območju Cerkniškega polja zadostovala

[25] Gre za kataster zemljišč Avstrijskega cesarstva, ki je bil izdelan kako leto pred 1830: https://maps.arcanum.com/en/browse/cadastral/
[26] https://rkg.gov.si/razno/portal_analysis/TalnoStevilo.zip

opredelitev OOTT na (i) območju presihajočega jezera v celoti, (ii) na delu parcel na območju nekdanjih travnikov okrog vasi in (iii) na le majhnem delu travnikov na parcelah, ki so bile tradicionalno njive okrog vasi.

Tu je treba poudariti, da Franciscejski kataster ne more biti ključna strokovna podlaga za urejanje problematike OOTT, saj so bila območja Natura 2000 in pripadajoče varovane vrste in habitatni tipi v Sloveniji določeni leta 2004 na osnovi takratnih razmer v prostoru. A vendarle gre za pomemben dokument, ki dobro prikazuje naravne danosti območja za kmetovanje.

Med varovanimi vrstami SAC Notranjski trikotnik ni nobene vrste, za katero bi bili pomemben del habitata travniki na nekdanjih njivah okrog vasi.

Relevantne vrste po Ptičji direktivi

Za SPA Cerkniško jezero uredba določa 33 varovanih vrst ptic. Med njimi so tri, za katere del SPAja na območju tradicionalnih njiv na pretežno ravninskih predelih okrog vasi predstavlja pomemben del habitata.

Poljski škrjanec *Alauda arvensis*. V raziskavi Kus Veenvliet (2002) je bilo ugotovljeno, da poljski škrjanec dosega na kmetijskih površinah Cerkniškega polja izven presihajočega jezera precej večje gnezditvene gostote, kot na presihajočem jezeru. A bolj kot sami travniki vrsti ustreza mozaik, sestavljen iz manjših njiv z različnimi kulturami in iz ekstenzivnih travnikov. Avtorica opaža,[27] da se je število poljskih škrjancev na teh območjih v 20 letih zmanjšalo, kar pripisuje zmanjševanju deleža njiv in zmanjševanju pestrosti kmetijskih kultur na njivah, predvsem upadu deleža jarih žit. Videti je torej, da bi s povečanjem deleža njiv na tem območju vrsta celo pridobila.

Tu je treba poudariti, da bodo s povečanjem deleža njiv razmere za poljskega škrjanca ostale še naprej neoptimalne, če bodo vse nove njive intenzivne in posejane z ozimnim žitom. Zato bi bilo tu treba s primernimi ukrepi spodbujati škrjancem prijazno kmetijsko rabo, npr. zaplate neposejanih tal, praho, mozaičnost in pestrost kultur na njivah, sejanje jarega žita ipd. To so sicer ukrepi, ki s problematiko OOTT niso neposredno povezani.

Rdečenoga postovka *Falco vespertinus.* Druga vrsta, ki se večjem deležu pojavlja na teh območjih, je rdečenoga postovka. Gre za vrsto, ki se na spomladanski selitvi pojavlja na Cerkniškem jezeru v velikem številu, izjemoma tudi do 1.000 osebkov. Vrsta se prehranjuje predvsem z žuželkami (npr. z majskimi hrošči *Melolontha melolontha*), a je prehranski oportunist in se glede na razpoložljivost plena prehranjuje tudi z malimi sesalci, žabami in kuščarji (Cramp 1980). V maju se občasno na kmetijskih površinah obrobja Cerkniškega jezera prehranjujejo velike jate rdečenogih postovk (Bordjan 2012). Velika števila rdečenogih postovk so bila na Cerkniškem polju zabeležena samo vsakih nekaj let, npr. 1990, 1992, 1993, 2002, 2006 in 2008, kar lahko delno pojasnimo s pojavljanjem večjega števila majskih hroščev, ki se zgodi vsake tri do štiri leta. Poleg tega se odrasli osebki hroščev pojavljajo prav aprila in maja, ko poteka selitev rdečenogih postovk, ki pogosto izkoristijo lokalno bogat vir plena. V letu 2008, ko je bilo opazovanih največ rdečenogih postovk, je bilo majskih hroščev neobičajno veliko (Bordjan 2012). Je pa res, da se majski hrošči ne pojavljajo le na območju nekdanjih njiv okrog vasi, pač pa tudi na robnih območjih presihajočega jezera. Tako je npr. Bordjan (2012) dne 7.5.2008 opazoval 255 osebkov rdečenogih postovk nad Dolenjskimi blati, ki so v zraku lovili majske hrošče in se z njimi prehranjevali. Videti je tudi, da v letih, ko na Cerkniškem polju majskih hroščev sploh ni, populacija rdečenogih postovk ni prizadeta, saj očitno najdejo alternativen vir hrane.

[27] J. Kus Veenvliet, osebna komunikacija, marec 2023

Žerjav *Grus grus*. Cerkniško jezero leži na ključnem koridorju selitve žerjavov v tem delu Evrope. Videti je, da je sedlo Postojnska vrata najpomembnejše selitveno ozko grlo za žerjave v Sloveniji.[28] Cerkniško polje je najpomembnejša postojanka selečih se žerjavov v Sloveniji, saj se med vsemi območji tu za počitek in prehranjevanje ustavlja daleč največ osebkov, več tisoč vsako sezono.[29]

O lokacijah, kjer se žerjavi na Cerkniškem polju zadržujejo med selitvijo imamo najboljše podatke iz jeseni leta 2022 (Sliki 4 in 5). Žerjavi so prenočevali predvsem na osrednjem delu jezera, na Martinjskih blatih in na Osredkih do Benetka, pri prehranjevanju pa so bili večinoma opazovani na polju med Cerknico, Marofom, Dolenjim Jezerom in Dolenjo vasjo. Tu so se prehranjevali tako na travnikih, kot na njivah, a so njive izbirali nesorazmerno pogosteje, kot travnike.[30] Videti je torej, da bi se s povečanjem deleža njiv na tem območju razmere za žerjave v SPA Cerkniško jezero celo izboljšale, še posebej, če bi del njih v času jesenske selitve žerjavov ostal kot nepreorana strnišča.

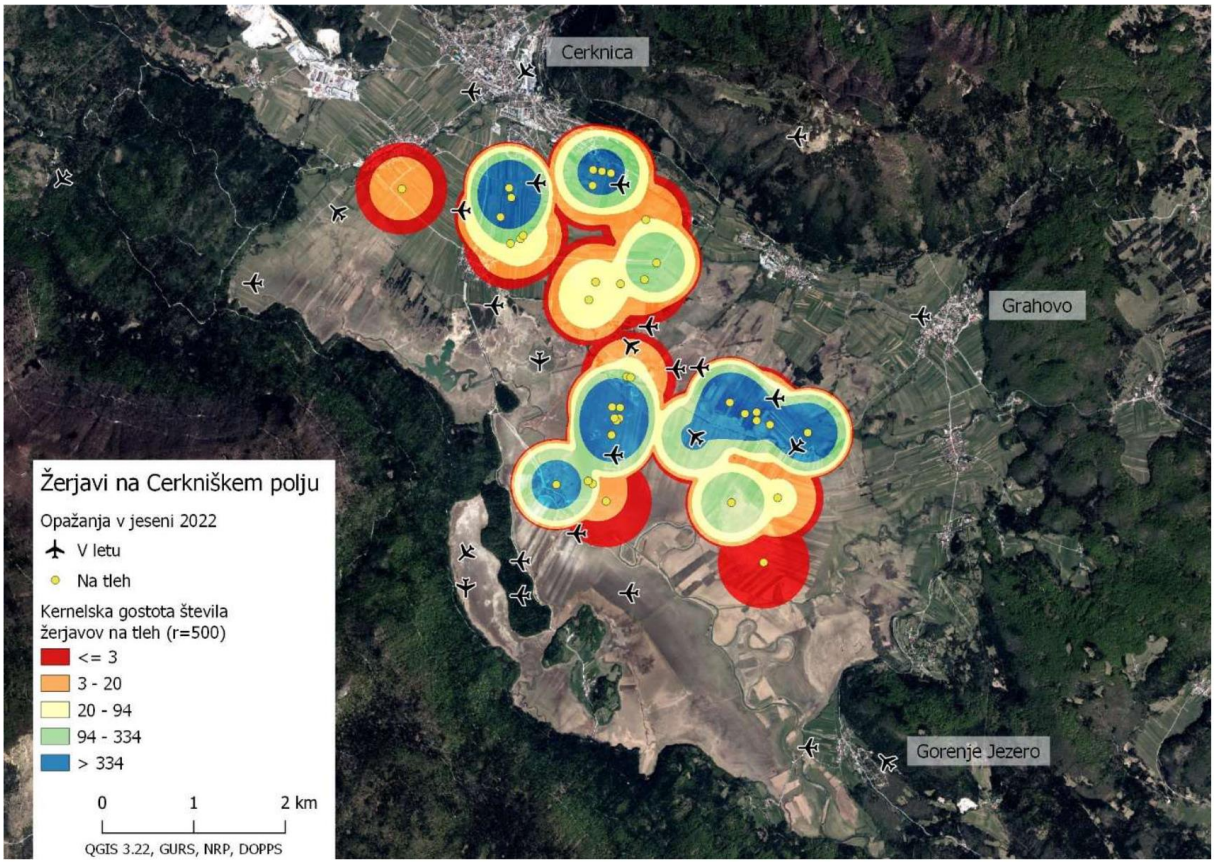

Slika 4: Lokacije zabeleženih jat žerjavov v jeseni 2022. Označene so jate v letu in smer leta, ter kernelska gostota števila ptic, ki so pristale na tleh (Vir: Bordjan & Kraševec 2023).

Povzetek strokovnih vidikov

Ocenjujemo torej, da se s sprostitvijo preoravanja večjega dela travnikov v Notranjskem parku, ki so bili tradicionalno njive, za nobeno varovano vrsto/HT na SAC Notranjski trikotnik in za nobeno vrsto ptice na SPA Cerkniško jezero razmere ne bi bistveno poslabšale. Ocenjujemo, da bi za zagotavljanje

[28] DOPPS, neobjavljeni podatki
[29] Bordjan & Kraševec (2023)
[30] Glej naslednja vira: Bordjan & Kraševec (2023) in Kraševec (2023)

ugodnega stanja omenjenih treh vrst ptic na območjih tradicionalnih njiv in travnikov okrog vasi zadostovala opredelitev OOTT na ustrezni površini HT 6510, kot smo predlagali zgoraj.

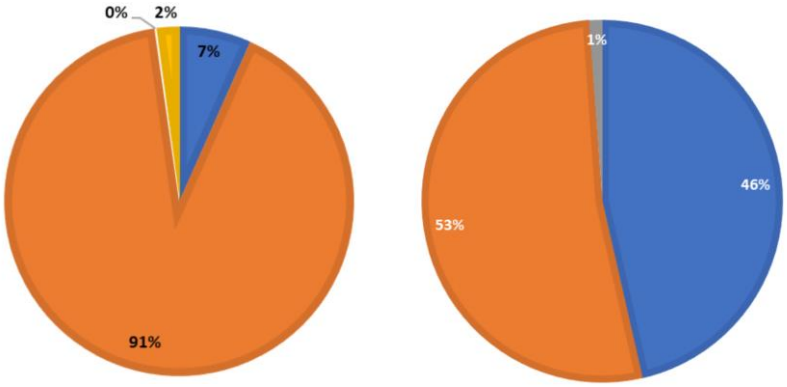

*Slika 5: Delež žerjavov, ki se je jeseni 2022 prehranjeval na njivah na območju med Cerknico, Marofom, Dolenjim Jezerom in Dolenjo vasjo (desno) in delež njiv na naključnih točkah na tem območju (levo). Legenda: **modro**: njive, **oranžno**: trajni travniki, **rumeno**: mejice. (Vir: Kraševec 2023).*

Razmislek o procesu urejanja OOTT

V prejšnjem poglavju smo pokazali, da je bila omejitev OOTT v Notranjskem parku ponekod opredeljena prekomerno in da je prekomerne omejitve OOTT treba odpraviti zaradi zahteve po sorazmernosti in zahteve po skladnosti z ugotovljenimi potrebami.[31]

Predlagamo, da se postopek ugotavljanja in odpravljanja prekomerne opredelitve OOTT pilotno najprej naredi za območje Notranjskega parka, saj gre pri nas za razmeroma nezahtevno situacijo.

Ključno je, da bo strokovni predlog, ki bo oblikovan v procesu urejanja OOTT, ustrezal naslednjim kriterijem:

- da bo skladen z vsemi pravnimi zahtevami zakonodaje EU;
- da bo upošteval vse naravovarstvene zahteve, ki izhajajo iz zakonodaje EU;
- da bo v največji možni meri upošteval lokalne razmere za kmetovanje in specifične gospodarske potrebe lokalnih kmetijskih gospodarstev.

Za ureditev OOTT bo treba pripraviti nekaj strokovnih analiz z različnih področij. Predlog podajam v nadaljevanju. Predloge analiz morajo pripraviti strokovnjaki za posamezna področja, potem pa jih mora predebatirati interdisciplinarna delovna skupina, kar bo prispevalo pomembne nove uvide za ureditev problematike OOTT.

Ocenjujemo, da procesa ne bo mogoče izvesti brez kadrovske okrepitve nekaterih služb. Posebej je to pomembni za Zavod RS za varstvo narave, ki bo moral v procesu zagotoviti precej strokovnih podlag in delovnega vložke. Predlagamo tudi, da se za pokrivanje stroškov dela udeležencev procesa, ki ne bodo iz državne uprave, zagotovijo ustrezna finančna sredstva.

[31] Uredba EU 2021/2115 (2021). 13. člen, 2. odstavek

Faze procesa urejanja OOTT

Predlagamo, da se priprave strokovnega predloga za ureditev OOTT v NRP lotimo po naslednjih korakih:

[1] Oblikovanje interdisciplinarne strokovne skupine, ki bo pripravila strokovni predlog. Predlagamo, da naj bo strokovna skupina sestavljena iz predstavnikov naslednjih organizacij: (i) MKGP, pristojno ministrstvo; (ii) ZRSVN, strokovna služba za varstvo narave; (iii) NRP, upravljavec tukajšnjega zavarovanega območja; (iv) predstavniki kmetov, npr. KGZS, stanovsko združenje kmetov; (v) po potrebi strokovnjaki relevantne biološke stroke.

Ključno je, da je strokovna skupina sestavljena interdisciplinarna in da vsak udeleženec pri delu skupine prispeva specifična znanja iz svojega področja dela. Ključno je tudi, da si vsak udeleženec prizadeva za doseganje vseh zgoraj naštetih kriterijev in ne da ima vsak pred očmi le svoj specifični cilj.

[2] Analiza travnikov z vidika kmetijskih potreb po preoravanju in kmetijski pridelavi. Treba je pridobiti vpogled v to, katera kmetijska zemljišča so še posebej pomembna za kmetijsko pridelavo in v nadaljevanju delo na urejanju OOTT usmeriti predvsem na te površine.

To je analiza, ki jo morajo pripraviti poznavalci lokalnega kmetijstva. Na prvi pogled enaka kmetijska zemljišča imajo za kmete, ki z njimi gospodarijo, lahko zelo različno gospodarsko vrednost. Le z razumevanjem specifičnih lokalnih potreb kmetov bo mogoče narediti dober in življenjski strokovni predlog za ureditev OOTT.

[3] Analiza seznama varovanih vrst in habitatnih tipov. Analizirati je treba, katere varovane vrste in HT so vezani na površine trajnih travnikov, kakšne tipe travnikov potrebujejo (ekološke potrebe) – s fokusom na območja, kjer je s kmetijskega vidika potreba po odpravi omejitev OOTT. Prvi zametek take analize za naše območje podajam že v poglavju »Pogled na strokovne vidike« zgoraj v tem dokumentu.

Tu gre za ključno pravno-strokovno podlago za ureditev OOTT. To analizo morajo narediti strokovnjaki naravovarstvene stroke.

[4] Določitev ciljnih površin (ha) posameznih tipov trajnih travnikov, na katerih omejitve OOTT morajo veljati. Tu gre za strogo strokovno vprašanje s področja ekologije in varstva narave. Za relevantne travniške varovane vrste in habitatne tipe je treba določiti ciljni obseg travnikov, ki se ohranjajo. Za nekatere vrste/HT bo v zvezi s tem treba določiti referenčne vrednost ugodnega stanja (ciljna populacija vrste oz. površina habitata/HT), a večinoma je to že določeno v dokumentaciji Natura 2000.[32] Ciljne površine travnikov, ki jo je treba ohranjati, naj se določi na osnovi razpoložljivega znanja v strokovni literaturi in na osnovi ekspertnih mnenj ter posvetovanja s strokovnjaki, brez obsežnejših dodatnih raziskav. V tej fazi mora naravovarstvena stroka pripraviti tudi usmeritve, na katerih delih območja je treba ohraniti posamezne tipe trajnih travnikov in usmeritve v kakšnem obsegu kje.

Do vključno te faze bodo pripravljene in med člani strokovne skupine predebatirane vse ključne strokovne podlage potrebne za začetek finega določanja OOTT travnikov.

[5] Usklajevanje deležnikov za fino umeščanje parcel z omejitvami OOTT. V tej fazi se tekom komunikacije med deležniki omejitve OOTT umestijo na konkretna kmetijska zemljišča. To je najbolje storiti tako, da se eno za drugim obravnava vse na nek način zaključene dele območja. Bistvo te faze je, da se površine, ki jih je glede na EU predpise treba zagotoviti za posamezne vrste/HT, v komunikaciji med deležniki umestijo na način, da se v najmanjši možni meri omejuje kmetovanje in ekonomske interese aktivnih kmetijskih gospodarstev.

[32] (i) SDF obrazec za posamezno območje Natura 2000 (Standard data form – dostopni so na naslednji spletni strani Evropske unije: https://natura2000.eea.europa.eu/); (ii) Program upravljanja območij Natura 2000, ipd.

Za to fazo bi bila dobrodošla strokovna podlaga tudi kartiranje habitatnih tipov na obravnavanem območju, ni pa neizbežna.

Določitev režimov upravljanja za OOTT travnike in Plačila Natura 2000

V zgoraj opisanem procesu bomo torej določili tiste parcele trajnih travnikov, ki bodo ostale v režimu OOTT, in tiste, ki bodo iz OOTT umaknjene in bodo kmetom na razpolago za preoravanje, če bodo imeli takšno željo oz. potrebo. Marsikje bodo potem zelo podobne parcele v dveh povsem različnih režimih z očitnimi ekonomskimi posledicami za lastnike.

Prav za reševanje tovrstnih zadreg je v Evropski uniji že več finančnih perspektiv na voljo ukrep »Plačila Natura 2000«.[33] V tem ukrepu so na voljo finančna sredstva, ki se letno izplačujejo lastnikom zemljišč, ki so finančno prikrajšani zaradi omejitev izhajajočih iz upravljanja območij Natura 2000.[34]

Predlagamo, da se za trajne travnike, ki bodo po zaključku procesa ostala v sistemu OOTT, določi ciljnim vrstam/HT prilagojen režim upravljanja in da se jih vključi v ukrep »Plačila Natura 2000«. Za vsak tip travnikov naj se glede na predpisani režim upravljanja določi ustrezna višina Plačila Natura 2000.

Viri

Backes, C.W. & Verschuuren, J.M. (1998): The Precautionary Principle in International, European, and Dutch Wildlife Law. – Colorado Journal of International Environmental Law and Policy, 9: 43.

BirdLife & EEB (2022): Grasslands in the new CAP: bad news for biodiversity and climate BirdLife Europe and European Environmental Bureau policy briefing. – (BirdLife Europe & European Environmental Bureau).

Bordjan, D. (2012): Vodne ptice in ujede Cerkniškega polja (južna Slovenija) v letih 2007 in 2008, s pregledom zanimivejših opazovanj do konca leta 2010. – Acrocephalus, 33/152/153: 25–104.

Bordjan, D. & Kraševec, R. (2023): Prelet žerjava *Grus grus* jeseni 2022. Kratko poročilo za opazovalce. – p. 9.

Cramp, S. (ed) (1980): Handbook of the birds of Europe, the Middle East, and North Africa: The Birds of the Western Palearctic. Volume II: Hawks to Bustards. – 695 pp. Oxford, England (Oxford University Press).

Evropska komisija (2018): Upravljanje območij Natura 2000 - Določbe člena 6 direktive 92/43/EGS o habitatih. 86 str., Luxembourg (Urad za publikacije Evropske unije).

Klemenčič, T., Jančar, T., Schein, V., Stergaršek, J., Intihar, D. & Kraševec, R. (2021): Analiza stanja Notranjskega regijskega parka. Prvo poročilo, preliminarna verzija. p. 61, Cerknica (Notranjski regijski park).

Kraševec, R. (2023): Raba tal na prehranjevališčih žerjavov (*Grus grus*)na Cerkniškem polju. Kratko poročilo za leto 2022. p. 8, Cerknica (Notranjski regijski park).

[33] Uredba EU 2021/2115 (2021). 72. člen

[34] Slovenija je Plačila Natura 2000 v veljavnem strateškem načrtu opredelila kot intervencijo IRP20 (MKGP 2022: Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo, str. 920)

Kus Veenvliet, J. (2002): Izbira habitata travniških ptic pevk na Cerkniškem polju. Diplomsko delo. – Ljubljana (Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo).

MKGP (2022): Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo. Različica 1.1. 1335 str. Končna verzija. Sprejeta na seji Vlade RS 28.9.2022: Ljubljana (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano).

NADEG (2017): Environmentally Sensitive Permanent Grasslands. – (Expert group on the Birds and Habitats directives).

Uredba EU 1307/2013 (2013): Uredba (EU) št. 1307/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. december 2013 o pravilih za neposredna plačila kmetom na podlagi shem podpore v okviru skupne kmetijske politike ter razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 637/2008 in Uredbe Sveta (ES) št. 73/2009.

Uredba EU 2021/2115 (2021): Uredba (EU) 2021/2115 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 2. decembra 2021 o določitvi pravil o podpori za strateške načrte, ki jih pripravijo države članice v okviru skupne kmetijske politike (strateški načrti SKP) in se financirajo iz Evropskega kmetijskega jamstvenega sklada (EKJS) in Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), ter o razveljavitvi uredb (EU) št. 1305/2013 in (EU) št. 1307/2013.

Uredba Natura 2000 - NPB8 (2018): Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (neuradno prečiščeno besedilo št. 8). (Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 – popr., 39/13 – odl. US, 3/14, 21/16 in 47/18) http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED283

Uredba o pogojenosti (2022): Uredba o pravilih pogojenosti. http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED8718